

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Lauksaimniecība un amatniecība – to mijiedarbība lauku rajonu veiksmīgai attīstībai" (pašiniciatīvas atzinums)

(2012/C 143/07)

Ziņotājs: **Adalbert KIENLE** kgs

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2011. gada 22. septembra plenārajā sesijā saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Lauksaimniecība un amatniecība — to mijiedarbība lauku rajonu veiksmīgai attīstībai" (pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2012. gada 20. janvārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 478. plenārajā sesijā, kas notika 2012. gada gada 22. un 23. februārī (23. februāra sēdē), ar 184 balsīm par un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un ieteikumi

1.1. Ar šo pašiniciatīvas atzinumu EESK vēlas rosināt Eiropas Komisiju, Eiropas Parlamentu un Padomi aktīvāk veidot politiku, īpašu uzmanību pievēršot KLP 2. pīlāra un struktūrfondu tālākai attīstīšanai laika posmam no 2014. līdz 2020. gadam. Pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir sniegt ieguldījumu ES stratēģijas "Eiropa 2020" īstenošanā, izsakot konkrētus priekšlikumus par turpmāko atbalstu no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ES struktūrfondu, kā arī citiem ES instrumentiem. Nepārprotami atzīstot reģionalitāti un reģionālās vērtību ķēdes, var ievērojami atbalstīt lauksaimniecības un amatniecības jomu pārstāvošo pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbību. Vienlaikus EESK pauž cerību, ka atzinums ievērojami sekmēs debates arī valstu līmenī.

1.2. Ņemot vērā Eiropas Komisijas 2011. gada 5. un 12. oktobra tiesību aktu priekšlikumus par ELFLA un struktūrfondu finansēšanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam, EESK izsaka šādus priekšlikumus.

1.2.1. Ierosinātais paplašinātais uz ieguldījumiem orientētais MVU atbalsts, ko sniedz Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), ir jāpaplašina vēl vairāk, lai sekmētu lauku uzņēmumu reģionālo sadarbību, īpaši amatniecības un lauksaimniecības nozarēs, un šīs iespējas ir attiecīgi jāuzlabo. Tāpēc ir jāierosina un jāatbalsta arī reģionāli vietējo uzņēmēju komunikācijas un konsultantu tīkli.

1.2.2. Eiropas Lauksaimniecības fondā lauku attīstībai (ELFLA) un ES struktūrfondu īstenojot vietēja mēroga iniciatīvas, jāpiemēro ES pieejas, jo tādējādi rodas nozīmīga iespēja atbalstīt amatniecības, lauksaimniecības, tūrisma un tirdzniecības jomas darbību reģionālā līmenī. Taču, piemērojot šādas atbalsta pieejas, prioritārām vajadzētu būt ekonomikas jomas un sociālo partneru interesēm.

1.2.3. Mazajos un vidējos uzņēmumos ilgtspējīgi jāsekmē zināšanu, informācijas un inovāciju nodošana, lai lauku rajonos veicinātu un nodrošinātu nodarbinātību, kā arī efektīvi atbalstītu resursu aizsardzības ziņā efektīvas un klimatu saudzējošas saimniecības metodes. Nedrīkst aizmirst tradicionālas zināšanas un pieredzi, tās ir jāsauglabā un jāizmanto kā vērtīgs pieredzes avots.

1.2.4. Reģionālās vērtību ķēdes amatniecības, lauksaimniecības, tūrisma un tirdzniecības uzņēmumiem, kā arī lauku reģioniem kopumā paver lielas attīstības iespējas. Minētajām ķēdēm ir jāpievērš liela uzmanība īpaši saistībā ar vienotu reģionālu marķējumu, kā arī kopējas pārstrādes un tirdzniecības jautājumiem.

1.2.5. Amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumi ir atkarīgi no pietiekamas, ekonomiku veicinošas infrastruktūras. Attiecīgi priekšnoteikumi galvenokārt jārada ar struktūrfondu, piemēram, nodrošinot elastīgus reģionālos budžetus.

2. Ievads

2.1. Lauksaimniecības un amatniecības uzņēmumos ir nodarbināti iedzīvotāju vidējie slāņi, un šie ļoti daudzveidīgie uzņēmumi lielā mērā veido lauku rajonu tautsaimniecību, ievērojami nodrošina apgādes struktūras un sabiedrisko dzīvi ES ciematos un mazpilsētās.

2.2. Tā kā laikposmā no 2014. līdz 2020. gadam paredzēto ES atbalstu lauku rajoniem ir plānots palielināt, pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir palīdzēt apzināt iespējas, kā lauksaimniecības un amatniecības nozares var radīt papildu vērtību lauku rajonos. Atzinuma aktuālais izstrādes pamatā ir Komisijas tiesību aktu priekšlikumi par KLP un kohēzijas politiku pēc 2013. gada. Ar tiem tiek paplašināta Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) finansējuma piešķiršana, ietverot

visus uzņēmumus, arī lauku rajonu mazos uzņēmumus, un tas ir nozīmīgs jauninājums. Šā pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir arī veicināt Eiropas mēroga debates par gudru, integrējošu un ilgtspējīgu izaugsmi saistībā ar zināšanu un kompetences nodošanu. Turklāt runa ir arī par to, kā uzlabot priekšnoteikumus, lai ar integrējošiem starpnozaru pasākumiem varētu noturīgi ietekmēt dzīves kvalitāti un ekonomikas potenciālu lauku rajonos un iedzīvotāju skaita samazināšanās apstākļos saglabāt pakalpojumu sniegšanas struktūras. Vienlaikus pašiniciatīvas atzinuma mērķis ir veicināt sabiedrības diskusijas par demogrāfisko pārmaiņu seku pārvarēšanu un sekmēt valstīs debates par lauku rajonu konkurētspējas un dzīvotspējas nodrošināšanu.

3. Stāvoklis

3.1. Mazajiem un vidējiem amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumiem, kas darbojas lauku rajonos un ir ar tiem saistīti, piemīt liels potenciāls stiprināt jau esošās ekonomiskās un sociālās struktūras un pārvarēt turpmākos izaicinājumus, jo šie uzņēmumi aktīvi darbojas gan ekonomikas jomā, gan sabiedrības labā. Tie tieši ietekmē dzīves kvalitāti un, piedāvājot savus produktus un pakalpojumus, palīdz veidot reģionālo identitāti. Šie uzņēmumi saglabā svarīgas tradīcijas un vienlaikus nāk klajā ar inovācijām. Amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumi atbalsta jauninājumus un ilgtspēju, nodrošina kvalitatīvus produktus un enerģiju, sekmē ilgtspējīgu vides un dabas aizsardzību un sargā kultūras mantojumu. Amatniecībā un lauksaimniecībā nodarbinātie ir augsti kvalificēti, darbojas patstāvīgi, uzņemoties atbildību, un spēj lielā mērā pielāgoties un apgūt zināšanas. Pateicoties šīm īpašībām, lauku reģionu ciematos un mazajās pilsētās ir izveidojušies daudzi sekmīgi modeļi ekonomikas un sociālajā jomā.

3.2. Gandrīz visos ES lauku reģionos vēl pastāv lielas iespējas, kā amatniecības un lauksaimniecības nozares var kopīgi radīt vērtību. Šīs iespējas aptver sadarbību ražošanā, pārstrādē un tirdzniecībā reģionālā un plašākā mērogā. Taču tās paveras arī dalībnieku taisnīgas konkurences un sieviešu un vīriešu vienlīdzīgas līdzdalības jomā.

3.3. Lauku rajoni Eiropas Savienībā ir strukturēti ļoti dažādi. Ir gan reģioni, kuros ir ļoti augsts labklājības līmenis, zems bezdarba līmenis un spēcīga izaugsme, gan reģioni, kuros ir ekonomikas problēmas, iedzīvotāji izceļo un noveco. Arī izglītības un tālākizglītības iespējas pieņemamā attālumā ne vienmēr ir pieejamas. Pastāv risks, ka palielināsies plaisa starp reģionu sociālo un ekonomisko attīstību un infrastruktūras standartiem.

3.4. It īpaši vecāka gadagājuma cilvēki ir atkarīgi no nelieliem attālumiem un ērti pieejamiem vietējiem pakalpojumiem; turklāt gados jauniem cilvēkiem ir nepieciešama arī labi funkcionējoša pamata infrastruktūra, piemēram, internets, bērnudārzi un pamatskolas. Demogrāfisko pārmaiņu dēļ lauku rajonu infrastruktūra un to apgādes un atkritumu apsaimniekošanas sistēmas būs lielā mērā jāpielāgo. Šo problēmu risināšanā vietējo uzņēmumu — īpaši mazo un vidējo uzņēmumu — zināšanas šodien netiek pietiekami izmantotas. Sociāli atbildīgie un vietējā līmenī

strādājošie amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumi sniedz svarīgu ieguldījumu, palīdzot integrēt sabiedrībā cilvēkus ar invaliditāti.

3.5. Lai individuāli vai kopā veiksmīgi darbotos ekonomikā, amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumiem un citiem reģionālajiem ekonomikas dalībniekiem ir vajadzīga piekļuve ātrdarbīgam internetam vietējā līmenī. Taču daudzviet, īpaši attālos lauku rajonos, piekļuve platjoslas pieslēgumam nav pietiekama.

3.6. Sabiedriskajās diskusijās reģionalitātei tiek pievērsta aizvien lielāka uzmanība. Reģionalitāte ir apliecinājums atbildīgai sabiedrībai ar vērtībām un priekšnoteikums ilgtspējīgai saimniekošanai un kopīgai līdzāspastāvēšanai. Taču reģionos bieži nav atbilstošu impulsu vai stimulu reģionos pastāvošā vērtības radīšanas potenciāla paaugstināšanai ir pārlietu vāji. Daudzkārt mijiedarbība starp reģiona uzņēmējiem nenotiek vai nav pietiekami aktīva.

3.7. Amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumiem kopīgi jārisina aizvien aktuālākie jautājumi, kas saistīti ar resursu un klimata labāku aizsardzību. Gan amatniecības, gan lauksaimniecības uzņēmumiem efektivitāte resursu jomā un klimata saudzēšana ir svarīgi pamatprincipi uz nākotni orientētu uzņēmumu stratēģiju veidošanā. Abām nozarēm sadarbojoties, lauku rajoni var ievērojami sekmēt visai sabiedrībai svarīgu problēmu risināšanu.

4. Mērķi

4.1. EESK uzskata, ka Eiropas iestādēm un valstu valdībām un administrācijas iestādēm ir būtiski atzīt amatniecības un lauksaimniecības nozares potenciālu un ar to saistītos jautājumus iekļaut politiskajā programmā, lai lauksaimniecības reģionus palīdzētu veidot par daudzsološiem nākotnes reģioniem.

4.2. EESK pārliecināti atbalsta amatniecības un lauksaimniecības nozares papildu kopējā vērtības radīšanas potenciāla izmantošanu.

— Lauksaimniecības un amatniecības nozares reģionālās vērtības ķēdes jāveido vai jāstiprina kopīgi ar citām nozarēm, piemēram, tirdzniecību, tūrismu, veselības aprūpi vai mežsaimniecību; šajā procesā jānodrošina vienlīdzīga konkurence un jāveido arī struktūras, kas reģionu ekonomikas potenciālu ļautu labāk izmantot ar vietējo MVU palīdzību.

— Jāatbalsta lauku rajonu MVU saglabāšana, dažādošana, jaunu uzņēmumu dibināšana un tālāka attīstība, kā arī ekonomiskā sadarbība starpnozaru līmenī.

— Lai labāk atbalstītu lauku rajonu mazākos uzņēmumus, jāattīsta vienkārši pieejami piedāvājumi ekonomikas, inovāciju un zināšanu veicināšanai; visos Eiropas reģionos jārada

pietiekamas iespējas piekļūt izglītībai un tālākizglītībai, kā arī iespējas nodot praktiskas zināšanas par nākotnē noteicošām progresīvām tehnoloģijām.

- Skolēniem jādod iespēja pie vietējiem amatniekiem un lauksaimniekiem iepazīt tradicionālas un mūsdienīgas ražošanas metodes un uzzināt par patstāvīgu un atbildīgu darba vērtībām.
- Reģionālu pārtikas produktu un citu reģionālu izejvielu ražošana, pārstrāde un tirdzniecība konsekventi jāorientē uz specifiskām reģionālām prasībām un kvalitātes kritērijiem; attiecīgi ir jāveicina kvalitātes kontroles sistēmas, kā arī zīmolu veidošana un mārketingas.
- Jāatbalsta resursu ziņā efektīvas un klimatu saudzējošas saimniekošanas metodes.
- Lauku rajonos jānodrošina un jāstiprina sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas sistēmas, infrastruktūra un sabiedriskā dzīve.
- Lai lauku rajonu vērtības radīšanas potenciālu izmantotu ar MVU palīdzību, galvenais priekšnoteikums ir uzlabot savienojumus ar moderniem platjoslas tīkliem.
- Jāapzinās, ka decentralizētas energoapgādes sistēmas un energoefektivitātes pasākumi paver lielas iespējas radīt jaunu papildu vērtību.
- Ņemot vērā plašās demogrāfiskās pārmaiņas, lauku rajonos jāpiesaista kvalificēts darbaspēks, un tas jāiesaista tādā amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumu darbībā, kurai ir nākotne.
- Lauku reģionu iestādes, organizācijas un uzņēmumi, īpaši lauksaimniecības un amatniecības nozarēs, noteikti jāmudina ciešāk iesaistīties pilsoniskās sabiedrības dialogā un ekonomiskā sadarbībā, kā arī mācīties no labas prakses.

4.3. Lai turpmāk partnerības garā varētu labāk aktivizēt reģionālās ekonomikas potenciālu, EESK vēlas īpaši uzsvērt šādus trīs atbalstāmus mērķus.

4.3.1. Prioritāte “Reģionalitāte un vērtības radīšana”

Liela daļa no lauksaimniecības un amatniecības nozares iespējām ir saistīta ar šo nozaru vietējām un reģionālajām

saknēm. Tieši globalizētā pasaulē palielinās vietējās un reģionālās dimensijas nozīme. Aktuālu problēmu risināšanā svarīga bieži ir rīcība vietējā mērogā. Tāpēc reģionālu vērtības ķēžu paplašināšanai ir aizvien lielāka nozīme. Īpaši pārtikas produktu jomā daudzos reģionos tradicionāli ir izveidojusies cieša saikne un sadarbība starp lauksaimniecības un amatniecības uzņēmumiem, kas šajos reģionos patērētājam nodrošina svarīgo pievienoto vērtību. Šajā sakarā ir daudzi pozitīvi piemēri, kurus būtu jācenšas tālāk attīstīt un izplatīt citos reģionos. Tiem vajadzētu kalpot par paraugu citās produktu un pakalpojumu jomās, piemēram, koksnes pārstrādes un lauku tūrisma nozarēs. Minētā sadarbība vienlaikus var palīdzēt nodrošināt netālu esošas apgādes struktūras un samazināt transporta izmantošanu, tādējādi vairāk sekmējot klimata aizsardzību.

Pieeja, kas paredz vērtības ķēdēs pastiprināt lauku reģionu nozīmīgāko dalībnieku sadarbību, paver arī iespēju pārtikas produktus un tirdzniecību orientēt uz specifiskām reģionālām prasībām un kvalitātes kritērijiem un izveidot īpašu, tikai attiecīgajam reģionam raksturīgu vietējo identitāti. Vienotu reģionālu marķējumu izstrāde kopīgas tirdzniecības nolūkā atbilst patērētāju augošajām prasībām attiecībā uz produktu kvalitāti un izcelsmi. Tāpat kā uz pārtikas produktiem, arī uz amatniecības produktiem vajadzētu ieviest kvalitātes un izcelsmes marķējumus.

4.3.2. Prioritāte “Enerģija un izejvielas”

Turpmāk Eiropā būs aizvien svarīgāk lauku reģionos izveidot decentralizētas energoapgādes sistēmas un īstenot enerģijas taupības pasākumus, un šajā jomā paveras lielas iespējas amatniecības un lauksaimniecības nozares sadarbībai. Atjaunojamie energoresursi un atjaunīgās izejvielas savu ekoloģisko enerģijas bilanci var pilnībā atraisīt tikai tad, ja tos pārstrādā reģionos, kur tie tiek ražoti. Tāpēc vietējā līmenī ir vajadzīgi eksperti.

Vēl viena daudzsoļa reģionālās sadarbības joma ir atjaunojamu izejvielu un materiālu audzēšana, pārstrāde un tirdzniecība.

4.3.3. Prioritāte “Nodrošināšana ar speciālistiem”

Ņemot vērā demogrāfiskās pārmaiņas un manāmo izceļošanu no attāliem lauku reģioniem uz aglomerācijām, lauksaimniecības un amatniecības uzņēmumiem ir aizvien grūtāk piesaistīt augsti kvalificētu darbaspēku⁽¹⁾. EESK citā atzinumā jau norādījis, ka īpaša uzmanība jāpievērš sieviešu nodarbinātībai⁽²⁾. Lai ilgtermiņā piesaistītu darbaspēku, jāuzlabo tādi ar dzīvesvietu netieši saistīti faktori kā dzīves kvalitāte, mājokļa, izglītības, brīvā laika pavadīšanas un kultūras piedāvājums un galvenokārt piedāvājums jaunām ģimenēm. Ekonomikas partneru centieni pēc iespējas agrāk orientēt skolēnus un jauniešus nākotnē apgūt amatniecības un lauksaimniecības nozares profesijas jāatbalsta

(1) CESE 1704/2007, OV C 120, 16.05.2008., 47. lpp.

(2) CESE 1175/2011, OV C 318, 29.10.2011., 43. lpp.

ar attiecīgu politiku, kuras īstenošanā iesaistītas nodarbinātības aģentūras un skolas. Šīs profesijas apguvušo speciālistu nodarbinātības iespējas ir augstas, un viņi ir īpaši spējīgi pielāgoties darba tirgus jaunajām prasībām ⁽³⁾.

5. Pasākumi

5.1. EESK uzskata: lai sasniegtu minētos mērķus, konsekventi jāīsteno stratēģija "Eiropa 2020" gudrai, integrējošai un ilgtspējīgai izaugsmei; lauku reģioniem jāpiešķir attiecīgs atbalsts no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), ņemot vērā tā sešas prioritātes, un finansējums no ES struktūrfondiem; īstenojot integrētu politiku, ilgtspējīgi jāuzlabo dzīves kvalitāte lauku reģionos un šo reģionu ekonomikas potenciāls. Starppnozaru stratēģija, ko finansē no vairākiem fondiem, lauku reģionos ļautu attīstīt kopējas vērtību ķēdes, samazināt izceļošanu un saglabāt apgādes struktūras, tādējādi dodot labumu visām vietējām ekonomikas nozarēm un iedzīvotāju grupām.

5.2. EESK uzskata, ka, veidojot turpmāko ES struktūrpolitiku lauku reģionos, ir īpaši svarīgi pievērsties šādiem konkrētiem pasākumiem:

- uz ieguldījumiem orientēts atbalsts MVU dažādošanai, jaun dibināšanai, uzņēmumu nodošanai un tālākai attīstībai;
- veicināt un uzsākt starppozaru sadarbību un platformas (piemēram, regulāri organizējot "apaļā galda sarunas");
- sekmēt reģionālu (tradicionālu) ekonomikas apriti ar īsiem transportēšanas ceļiem;
- veicināt reģionālus vienotus marķējumus reģionālu pakalpojumu un produktu kopīgas pārstrādes un tirdzniecības nolūkā;
- veicināt kvalitāti un kvalitātes kontroles sistēmas, kas ir svarīgs produktu sekmīga noieta faktors;
- sekmēt resursu ziņā efektīvas un klimatu saudzējošas saimniekošanas metodes;
- atbalsts mērķtiecīgai zināšanu un kompetences nodošanai lauku reģionu amatniecības un lauksaimniecības uzņēmumiem un citiem ekonomikas partneriem lauku reģionos;
- sekmēt inovācijas partnerības starp pētniecību un praksi, īpaši ņemot vērā uz praktisku pielietojumu un procesiem orientētas inovācijas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem;
- nodrošināt un paplašināt ar ekonomikas procesiem saistītu infrastruktūru lauku reģionos (īpaši platjoslas internetu);
- atbalsts ekonomikas un sociālo partneru pasākumiem, kuru mērķis ir nodrošināšana ar turpmāk nepieciešamo darbaspēku;
- sabiedrības informēšana, skolām un iedzīvotājiem ļaujot apmeklēt uzņēmumus;
- paplašināt pašreizējo "LEADER" pieeju, lai daudz vairāk iesaistītu uzņēmējus un palielinātu lauku reģionu ekonomikas potenciālu;
- atbalsts esošajiem konsultantu tīkliem, kuros iesaistījušies MVU uzņēmēji, īpaši attiecībā sadarbības pārraudzību;
- veidot un turpināt attīstīt platformas, kuru mērķis ir apkopot un izplatīt paraugpraksi, kas saistīta ar reģionālo attīstību un lauku reģionu ekonomikas un sociālo partneru sadarbību;
- atbalsts lauku reģioniem, nodrošinot elastīgus reģionālos budžetus.

Briselē, 2012. gada 23. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Staffan NILSSON

⁽³⁾ Turpat.